

СУВ ХЎЖАЛИГИ СОҲАСИДА
“ТОП-100 ҳуқуқий тавсия ва маслаҳат”
Аҳоли, фермерлар ва сувдан фойдаланувчилар учун
савол-жавоблар тўплами

Тошкент–2026

КИРИШ

Мазкур тўплам сув ресурсларидан фойдаланиш соҳасида фуқаролар, фермер ва деҳқон хўжаликлари, шунингдек, бошқа сувдан фойдаланувчиларда юзага келаётган амалий ҳуқуқий масалаларга тушунарли ва асослантирилган жавоблар бериш мақсадида тайёрланди.

Тўпламдан сувдан фойдаланиш тартиби, сув олиш квоталари ва лимитлари, сув етказиб бериш хизматлари, шартномавий муносабатлар, сув тежовчи технологияларни жорий этиш, сув хўжалиги инфратузилмасидан фойдаланиш, ер ости сувлари, мелиорация, сув объектларини муҳофаза қилиш ҳамда мурожаатлар ва низоларни ҳал этишга оид масалалар ўрин олган.

Тўплам жами 100 та савол ва жавобни қамраб олиб, улар мазмунан ўзаро боғлиқ ўн та мавзули бўлимга ажратилган. Ҳар бир саволга амалдаги қонунчилик талабларидан келиб чиққан ҳолда содда ва аниқ жавоб беришга, шунингдек, тегишли ҳуқуқий нормаларни кўрсатишга алоҳида эътибор қаратилган. Жавоблар якунида уларнинг ҳуқуқий асослари қисқартма шаклида келтирилган.

Саволларни шакллантиришда Ўзбекистон Республикаси сув хўжалиги вазири ва унинг ўринбосарлари томонидан ўтказилган сайёр қабулларда билдирилган масалалар, шунингдек, вазирликка келиб тушган фуқаролар ва бошқа сувдан фойдаланувчиларнинг мурожаатлари асос қилиб олинди.

Тўпламдан фойдаланиш сувдан фойдаланувчиларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини яхшироқ англашига, қонунчилик талабларига риоя этишига, сув ресурсларидан оқилона ва самарали фойдаланишига, шунингдек, ҳуқуқий масалалар юзасидан тўғри қарор қабул қилишига кўмаклашади.

Мазкур тўплам ахборот-маърифий ва амалий қўлланма хусусиятига эга. Ундаги тушунтиришлар қонунчилик ҳужжатларининг тегишли нормаларига асосланади. Муайян масалани ҳал этишда қонунчиликнинг амалдаги таҳрири ва ҳолатнинг ўзига хос жиҳатларини инобатга олиш лозим.

АСОСИЙ ҲУҚУҚИЙ МАНБАЛАР

СК – Ўзбекистон Республикасининг Сув кодекси, 2025 йил 30 июлдаги ЎРҚ-1076-сонли Қонун. 2025 йил 31 октябрдан кучга кирган – <https://lex.uz/uz/acts/-7655343>

ВМҚ-79 – Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2024 йил 9 февралдаги ““Сув етказиб бериш хизмати” давлат муассасалари фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 79-сонли қарори – <https://lex.uz/uz/acts/-6804978>

ПҚ-47 – Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2026 йил 5 февралдаги “Сув ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-47-сонли қарори – <https://lex.uz/uz/docs/-8036872>

ПҚ-144 – Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 1 мартдаги “Қишлоқ хўжалигида сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-144-сонли қарори – <https://lex.uz/uz/acts/-5884584>

Солиқ кодекси – Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 30 декабрдаги ЎРҚ-599-сонли “Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодексини тасдиқлаш тўғрисида”ги Қонуни билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси – <https://lex.uz/uz/>

Мавзулар харитаси

- 01–10.** Сувдан фойдаланишнинг умумий ҳуқуқий асослари
- 11–20.** Сув квотаси, лимити ва сув бериш навбати
- 21–30.** Шартнома, ҳақ тўлаш ва ҳисоб-китоб
- 31–40.** Ариқ, канал, лоток ва инфратузилма
- 41–50.** Насос станциялари, қудуқлар ва ер ости сувлари
- 51–60.** Сув тежовчи технологиялар ва давлат қўллаб-қувватлаши
- 61–70.** Коллектор-дренаж, мелиорация ва ер ҳолати
- 71–80.** Сув объектларини муҳофаза қилиш ва хавфсизлик
- 81–90.** Мурожаатлар, шикоят ва низоларни ҳал қилиш
- 91–100.** Амалий саволлар, ҳисобдорлик ва ҳуқуқий профилактика

I. Сувдан фойдаланишнинг умумий ҳуқуқий асослари

1. Суғориш сувидан кимлар фойдаланиши мумкин?

Жавоб. Қонунчиликда белгиланган тартибда жисмоний ва юридик шахслар, жумладан, фермер ва деҳқон хўжаликлари, шахсий томорқа ер участкалари эгалари ҳамда бошқа сувдан фойдаланувчилар суғориш сувидан фойдаланиш ҳуқуқига эга.

Суғориш учун сув олишда сув манбасининг имкониятлари, белгиланган сув олиш квотаси ва лимитлари, сувдан фойдаланиш тўғрисидаги шартнома ҳамда сув олиш жадвали ҳисобга олинади. Сув олиш белгиланган тартибда расмийлаштирилган буюртманома асосида амалга оширилади, қонунчиликда назарда тутилган истиснолар бундан мустасно.

2. Сув кимнинг мулки ҳисобланади ва фермер ундан қандай ҳуқуқ асосида фойдаланади?

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 68-моддасига мувофиқ, сув умуммиллий бойлик ҳисобланади, ундан оқилона фойдаланиш зарур ва у давлат муҳофазасидадир. Ушбу конституциявий қоида Ўзбекистон Республикасининг Сув кодексида ҳам ўз ифодасини топган.

Сув кодексининг 11-моддасига кўра, сув умуммиллий бойлик бўлиб, ундан оқилона фойдаланиш лозим ва у давлат томонидан муҳофаза қилинади. Кодекснинг 12-моддасида Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган сув объектлари, қонунчиликда ва халқаро шартномаларда назарда тутилган истиснолардан ташқари, Ўзбекистон Республикасининг мулки экани белгиланган.

Фермер ва деҳқон хўжаликлари сув ресурсларидан қишлоқ хўжалиги экинларини суғориш ва бошқа қонуний эҳтиёжлар учун белгиланган тартибда фойдаланиш ҳуқуқига эга. Бироқ сувдан фойдаланиш ҳуқуқи сув манбасига нисбатан мулк ҳуқуқини англатмайди. Шунингдек, сув хўжалиги объектларига нисбатан мулк ҳуқуқи сув ресурсларига бўлган ҳуқуқдан фарқ қилади: Сув кодексининг 13-моддасига мувофиқ, сув хўжалиги объектлари қонунчиликда белгиланган ҳолларда давлат ёки хусусий мулкда бўлиши мумкин. Демак, фермер сувдан қонунчиликда белгиланган шартлар ва тартиб асосида фойдаланади, аммо сувни ўзининг хусусий мулки деб ҳисоблай олмайди.

3. Ичимлик суви ва суғориш сувидан фойдаланиш тартиби нимаси билан фарқ қилади?

Жавоб. Ҳа, ичимлик суви ва суғориш сувидан фойдаланиш ҳамда уларни истеъмолчиларга етказиб бериш тартиби бир-биридан фарқ қилади. Ичимлик суви аҳолининг ичимлик, шахсий гигиена ва бошқа маиший эҳтиёжларини таъминлаш учун мўлжалланган бўлиб, унинг сифати ва истеъмолчиларга етказиб берилишига нисбатан алоҳида талаблар белгиланган. Аҳолини хавфсиз ичимлик суви билан таъминлаш инсон саломатлиги ва санитария-эпидемиологик осойишталикни таъминлашнинг муҳим шарти ҳисобланади.

Суғориш суви эса қишлоқ хўжалиги экинларини суғориш ва бошқа тегишли эҳтиёжлар учун ишлатилади. Ундан фойдаланиш сув ресурсларининг

мавжудлиги, белгиланган сув олиш квотаси ва лимитлари, сув етказиб бериш шартномаси ҳамда тасдиқланган сув бериш жадвали асосида ташкил этилади.

Шунингдек, сув танқислиги юзага келган ҳолларда сув ресурсларини тақсимлаш қонунчилиқда белгиланган устуворликлар ва чекловларни ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади. Шу сабабли ичимлик суви таъминоти ва қишлоқ хўжалиги учун суғориш сувини етказиб беришда турли ҳуқуқий ва ташкилий талаблар қўлланилади.

4. Томорқа ерини суғориш учун қаерга ва қандай тартибда мурожаат қилиш керак?

Жавоб. Томорқа ерини суғориш учун, аввало, ҳудудга хизмат кўрсатувчи туман (шаҳар) “Сув етказиб бериш хизмати” давлат муассасасига ёки сув етказиб бериш учун масъул бўлган тегишли ташкилотга мурожаат қилиш лозим.

Мурожаатда томорқа ерининг жойлашган манзили, майдони, суғоришга бўлган эҳтиёж ва мавжуд сув манбаси ҳақида маълумот кўрсатилиши мақсадга мувофиқ. Агар сув ўз вақтида етказиб берилмаётган ёки уни олишда бошқа муаммо юзага келган бўлса, мурожаатда муаммонинг мазмуни ва ҳолат юз берган давр ҳам баён этилиши керак.

Масъул ташкилот мурожаатни кўриб чиқиб, сув манбасининг имкониятлари, белгиланган сув тақсимооти ва амалдаги тартибдан келиб чиққан ҳолда тегишли тушунтириш беради ёки масалани ҳал этиш чораларини кўради. Агар муаммо ҳал этилмаса, юқори турувчи ташкилотга ёки қонунчилиқда белгиланган тартибда ваколатли органга шикоят қилиш мумкин.

5. Сув танқислиги юзага келганда сув қайси эҳтиёжлар учун устувор ажратилади?

Жавоб. Сув ресурслари чекланган ёки сув танқислиги юзага келган ҳолларда сувни тақсимлаш қонунчилиқда белгиланган устуворликлар ва мавжуд сув ресурсларининг имкониятларини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади.

Бунда аҳолининг ичимлик сувига бўлган эҳтиёжларини қондириш, санитария-гигиена талабларига риоя этиш ҳамда экологик эҳтиёжларни таъминлаш муҳим аҳамиятга эга. Қишлоқ хўжалигида сув ресурсларини тақсимлашда эса белгиланган лимитлар, экинларнинг сувга бўлган эҳтиёжи ва сув тежовчи технологиялардан фойдаланиш каби омиллар инобатга олинади.

Сув танқислиги шароитида ҳар бир сувдан фойдаланувчига аввал белгиланган миқдордаги сувни исталган вақтда олиш кафолатланмайди. Сув бериш амалдаги қонунчилик, тасдиқланган тақсимоот ва сув манбасининг имкониятларига мувофиқ ташкил этилади.

6. Очиқ ариқ ёки каналдан ўз эҳтиёжим учун исталган миқдорда сув олишим мумкинми?

Жавоб. Йўқ. Очиқ ариқ ёки каналнинг мавжудлиги ундан исталган миқдорда сув олиш ҳуқуқини бермайди. Сув объектларидан фойдаланишда қонунчилиқда белгиланган талабларга, сув тақсимооти тартибига ва бошқа сувдан фойдаланувчиларнинг ҳуқуқларига риоя этиш лозим.

Қишлоқ хўжалиги экинларини суғориш учун сув олишда белгиланган квота ва лимитлар, сув етказиб бериш шартномаси ҳамда сув бериш жадвали ҳисобга олинади. Сув олишнинг муайян тури учун рухсатнома ёки бошқа ҳужжат талаб этилса, тегишли тартибга риоя қилиниши шарт.

Сувни ўзбошимчалик билан олиш, белгиланган миқдордан ортиқ фойдаланиш ёки сув тақсимотига ҳалақит бериш бошқа сувдан фойдаланувчиларнинг ҳуқуқларини бузиши ва қонунчиликда белгиланган жавобгарликка сабаб бўлиши мумкин. Шунинг учун сув олишдан олдин ҳудудга хизмат кўрсатувчи масъул ташкилот билан белгиланган тартибни аниқлаштириш лозим.

7. Сувдан умумий фойдаланиш деганда нима тушунилади?

Жавоб. Сувдан умумий фойдаланиш деганда фуқароларнинг қонунчиликда белгиланган тартибда, одатда, махсус рухсатнома олмасдан амалга ошириладиган эҳтиёжлари учун сув объектларидан фойдаланиши тушунилади. Бундай фойдаланишга шахсий ичимлик ва маиший эҳтиёжларни қондириш, белгиланган жойларда чўмилиш, дам олиш ва қонунчиликда рухсат этилган бошқа мақсадларда сув объектларидан фойдаланиш киради.

Бироқ сувдан умумий фойдаланиш сувни исталган миқдорда олиш, насос ёки бошқа қурилмалар ёрдамида сув тортиш ёхуд сув объектларидан чекловларсиз фойдаланиш мумкинлигини англатмайди. Махсус муҳофаза қилинадиган ҳудудларда, санитария муҳофазаси зоналарида ва бошқа чекланган жойларда алоҳида талаблар амал қилиши мумкин.

8. Сувдан махсус фойдаланиш нима ва у қачон рухсатнома асосида амалга оширилади?

Жавоб. Сувдан махсус фойдаланиш деганда сув объектларидан махсус иншоотлар ва қурилмалар ёрдамида сув олиш, шунингдек, қонунчиликда белгиланган бошқа фаолият турлари тушунилади.

Сув кодексига мувофиқ, бундай фаолиятга тўсувчи иншоотлар, насослар, насос станциялари, сифонлар ва сув кўтарувчи бошқа қурилмалар ёрдамида сув олиш, гидроэлектр станциялари учун сувдан фойдаланиш ҳамда оқова сувларни сув объектларига оқизиш каби ҳолатлар киради.

Сувдан махсус фойдаланишнинг барча турлари бир хил тартибда расмийлаштирилмайди. Қонунчиликда белгиланган ҳолларда махсус рухсатнома олинishi шарт. Шунинг учун сув олиш ёки оқова сувларни чиқаришни бошлашдан олдин фаолият тури ва сув манбасига қараб рухсатнома талабларини аниқлаштириш лозим.

9. Бир суткада 5 куб метрдан ортиқ сув олиш учун махсус рухсатнома талаб этиладими?

Жавоб. Ҳа. Ўзбекистон Республикаси Сув кодексининг 56-моддасига мувофиқ, сув олиш иншоотларидан фойдаланган ҳолда сув объектларидан бир суткада 5 куб метрдан ортиқ сув олиш сувдан махсус фойдаланиш учун рухсатнома талаб этиладиган ҳолатлардан бири ҳисобланади.

Бунда сувнинг қайси манбадан олинаётгани ва сув олиш иншоотининг хусусиятлари муҳим аҳамиятга эга. Табиий ер усти сув объектларидан, шунингдек, ер ости сувларидан фойдаланиш учун рухсатнома ваколатли органлар томонидан белгиланган тартибда берилади. Сунъий сув ҳавзаларидаги сувдан фойдаланиш учун эса мазкур моддада рухсатнома талаб этилмаслиги белгиланган.

Шу сабабли сув олишни режалаштираётган шахс сув манбаси, сув олиш ҳажми ва фойдаланиш мақсадидан келиб чиқиб, рухсатнома талаб этил ишини тегишли ваколатли органлардан аниқлаштириши лозим.

10. Сувдан фойдаланиш ҳуқуқим бузилса, қаерга мурожаат қилишим мумкин?

Жавоб. Агар сув белгиланган жадвал асосида етказиб берилмаса, шартнома шартлари бузилса ёки бошқа шахслар томонидан сувдан фойдаланиш ҳуқуқингизга халақит берилса, аввало, ушбу масала учун масъул бўлган сув етказиб берувчи ташкилотга ёзма мурожаат қилиш тавсия этилади.

Мурожаатга сув етказиб бериш шартномаси, белгиланган сув олиш лимити, сув бериш жадвали, сув ҳисобини тасдиқловчи маълумотлар ва мавжуд бўлса, фото ёки видео далилларни илова қилиш мумкин. Мурожаатда муаммонинг мазмуни, юзага келган вақти ва талабингиз аниқ кўрсатилиши лозим.

Агар мурожаат бўйича муаммо ҳал этилмаса ёки берилган жавобдан норози бўлсангиз, юқори турувчи ташкилотга, тегишли ваколатли давлат органига ёки қонунчиликда белгиланган тартибда судга мурожаат қилиш ҳуқуқингиз бор.

II. Сув квотаси, лимити ва сув бериш навбати

11. Сув олиш квотаси нима ва у нима учун белгиланади?

Жавоб. Сув олиш квотаси – сувдан фойдаланувчига белгиланган тартибда ажратиладиган сув миқдорини белгилаш учун асос бўладиган кўрсаткичдир. Квоталар сув манбалари, ҳудудлар ва иқтисодиёт тармоқлари бўйича сув ресурсларининг мавжудлиги ҳамда сувга бўлган эҳтиёжни ҳисобга олган ҳолда ажратилади.

Сув олиш квотаси сувдан фойдаланувчининг сувга бўлган эҳтиёжини режалаштириш, сув ресурсларини оқилона тақсимлаш ва сув етказиб беришни ташкил етишда муҳим аҳамиятга эга. Ажратилган квота сувдан исталган вақтда ва исталган миқдорда фойдаланиш ҳуқуқини бермайди. Амалда сув олиш белгиланган лимитлар, шартнома шартлари ва сув бериш жадвалига мувофиқ амалга оширилади.

12. Суғориладиган ер учун сув олиш квотаси қандай ҳисобланади?

Жавоб. Суғориладиган ерлар учун сув олиш квотаси суғориладиган ер участкасининг майдонини бир гектар суғориладиган ер учун белгиланган сув олиш квотаси нормативига кўпайтириш орқали ҳисобланади.

Бир гектар ер учун нормативни белгилашда тегишли гидрографик ҳудуддаги сув олиш кўрсаткичлари ва суғориладиган ерларнинг умумий майдони ҳисобга олинади. Шунингдек, тупроқнинг механик таркиби, ернинг рельефи, сизот сувлари сатҳи, иқлим шароити ва кўп йиллик сув таъминоти каби омиллар инобатга олинади.

Масалан, фермер хўжалигининг суғориладиган ер майдони 20 гектар бўлса, унга ажратиладиган квота шу майдонни тегишли ҳудуд учун белгиланган бир гектарлик нормативга кўпайтириш орқали аниқланади. Бунда аниқ норматив ва якуний квота ваколатли органлар томонидан белгиланган маълумотлар асосида ҳисобланади.

13. Сув олиш квотасини қайси орган ажратади?

Жавоб. Сув олиш квоталарини ажратиш ваколати сув манбаи, ҳудуд ва сувдан фойдаланиш даражасига қараб тақсимланган.

Ўзбекистон Республикаси Сув хўжалиги вазирлиги Қорақалпоғистон Республикаси Сув хўжалиги вазирлиги ва ирригация тизимлари ҳавза бошқармаларига квоталар ажратади. Қорақалпоғистон Республикаси Сув хўжалиги вазирлиги ва ирригация тизимлари ҳавза бошқармалари эса сув етказиб берувчи ташкилотларга квоталар ажратади.

Сувдан фойдаланувчиларга квоталар халқ депутатлари туман (шаҳар) Кенгашлари томонидан ажратилади. Табiiй сув ҳавзаларидан махсус фойдаланиш учун сув олиш квоталари эса қонунчиликда белгиланган тартибда ваколатли органлар берадиган рухсатномаларда белгиланади.

Шу сабабли фермер ёки бошқа сувдан фойдаланувчи ўзига ажратилган квота ҳақидаги маълумотни тегишли ваколатли орган ёки сув етказиб берувчи ташкилот орқали аниқлаштириши мумкин.

14. Сув олиш квотаси билан сув олиш лимитининг фарқи нимада?

Жавоб. Сув олиш квотаси ва сув олиш лимити ўзаро боғлиқ бўлса-да, улар бир хил тушунча эмас. Квота сувдан фойдаланувчига ажратиладиган сув миқдорини белгилаш учун асос бўлса, лимит муайян даврда олиниши мумкин бўлган сув ҳажмини белгилайди.

Сув олиш лимитлари белгиланганда сув манбаларининг келгуси гидрологик йилдаги сувлилик прогнози, сувдан фойдаланишнинг устувор йўналишлари ва ажратилган квотанинг прогноз қилинаётган ҳажми ҳисобга олинади. Лимитлар мавсумий сув таъминоти ва сув ресурсларининг ҳақиқий имкониятларига қараб белгиланади.

Фермер ёки бошқа сувдан фойдаланувчи ўзига ажратилган квота, белгиланган лимит ва сув етказиб бериш шартномасида кўрсатилган ҳажмларни ўзаро солиштириб бориши лозим. Квота ёки лимитдан ортиқ сув олишга йўл қўйилмайди.

15. Сув олиш учун буюртманомани қачон ва қандай тартибда бериш керак?

Жавоб. Ўзбекистон Республикаси Сув кодексининг 33-моддасига мувофиқ, сув олиш учун буюртманома сув олиш бошланишидан камида 10 кун олдин сув етказиб берувчи ташкилотга ёки унинг ваколатли шахсига ёзма ёхуд электрон шаклда тақдим этилади.

Буюртманомада сув олишнинг аниқ жойи, бошланиш ва тугаш муддатлари, талаб этиладиган сув ҳажми ҳамда сувдан фойдаланиш мақсади кўрсатилади. Буюртманомада сўралган сув миқдори ажратилган квота ва лимитдан ортиқ бўлмаслиги керак.

Сув етказиб берувчи ташкилот буюртманомани белгиланган тартибда кўриб чиқади. Сув олишга рухсат ажратилган лимит ва сув манбасининг сувлилик даражасидан келиб чиқиб берилади ёки рад этилади. Кодекста айрим ҳолатлар, жумладан, ичимлик ва хўжалик-маиший сув таъминоти тизимидан сув олиш учун истиснолар ҳам назарда тутилган.

16. Сув бериш навбатини ва жадвалини қаердан билиш мумкин?

Жавоб. Сув бериш навбати ва муддатлари тўғрисидаги маълумотни ҳудудга хизмат кўрсатувчи сув етказиб берувчи ташкилотдан олиш мумкин. Сув бериш жадвали сувдан фойдаланиш тўғрисидаги шартноманинг иловаси ҳисобланади ва сувдан фойдаланувчининг мавсумий эҳтиёжлари ҳамда ажратилган сув олиш лимити асосида шакллантирилади.

Фермер ва бошқа сувдан фойдаланувчилар жадвалда белгиланган сув олиш муддатлари ва ҳажмлари билан танишиб, уларни шартномада кўрсатилган маълумотлар билан солиштириб боришлари лозим. Жадвалдаги маълумотлар тушунарсиз бўлса ёки ўзгаришлар юз берса, сув етказиб берувчи ташкилотдан ёзма тушунтириш сўраш мумкин.

17. Белгиланган навбатда сув берилмаса, қандай чора кўриш керак?

Жавоб. Агар сув шартномада ва сув бериш жадвалида белгиланган муддатда етказиб берилмаса, аввало, ҳолатни тасдиқловчи маълумотларни тўплаш лозим. Жумладан, сув берилиши керак бўлган сана ва вақтни, сув олиш нуқтасини, амалдаги сув сарфи ёки сатҳини, сув етказиб берувчи ташкилот вакиллари билан мулоқот натижаларини қайд этиш, мавжуд бўлса, фото ва видео материалларни сақлаш тавсия этилади.

Шундан сўнг сув етказиб берувчи ташкилотга ёзма мурожаат қилиб, сув ўз вақтида берилмаганининг сабабларини тушунтиришни ва муаммони бартараф этиш чораларини кўришни сўраш мумкин. Агар сувдан фойдаланиш ҳуқуқи бузилган бўлса, қонунчиликда белгиланган тартибда етказилган зарарни қоплашни талаб қилиш ҳуқуқи ҳам мавжуд.

Мурожаатда шартнома, сув бериш жадвали ва мавжуд далилларни илова қилиш масалани кўриб чиқишни осонлаштиради.

18. Сув кам келса, сув олиш лимитини қайта кўриб чиқиш мумкинми?

Жавоб. Ҳа. Сув манбасининг тахмин қилинган ёки ҳақиқий сувлилиги ўзгарган ҳолларда сув олиш лимитини қайта кўриб чиқиш масаласини кўтариш мумкин. Сув кодексининг 72-моддаси сувдан фойдаланувчиларга сув манбасининг сувлилигидан келиб чиққан ҳолда лимитларни ўзгартириш бўйича таклиф киритиш ҳуқуқини беради.

Бунинг учун сувдан фойдаланувчи хизмат кўрсатувчи сув етказиб берувчи ташкилотга ёзма ёки электрон мурожаат қилиб, лимитни ўзгартириш заруратини асослаши лозим. Мурожаатда сув таъминотидаги ўзгаришлар, амалдаги сув ҳажми ва мавжуд маълумотларни кўрсатиш мақсадга мувофиқ.

Лимитни ўзгартириш автоматик равишда амалга ошмайди. Якуний қарор сув манбасининг ҳолати, бошқа сувдан фойдаланувчиларнинг эҳтиёжлари ва қонунчиликда белгиланган ваколатлар асосида қабул қилинади.

19. Фермер ўзига ажратилган сув олиш квотасининг бир қисмини бошқа фермерга бериши мумкинми?

Жавоб. Ҳа. Ўзбекистон Республикаси Сув кодексининг 65-моддасига мувофиқ, сувдан фойдаланувчи ўзига ажратилган сув олиш квотасининг бир қисмини айти шу гидрографик зонадаги бошқа сувдан фойдаланувчига шартнома асосида, уларга хизмат кўрсатувчи сув етказиб берувчи ташкилот билан келишган ҳолда сотиши мумкин.

Бундан ташқари, Кодекснинг 70-моддасида сувдан фойдаланувчи ўзига ажратилган лимит доирасида тежаб қолинган ёки сувга бўлган эҳтиёж қисқариши натижасида ортиқча бўлиб қолган сувни айти шу гидрографик зонадаги бошқа сувдан фойдаланувчига шартнома асосида бериши мумкинлиги белгиланган.

Бунда сув олиш квотасининг бир қисмини бериш билан лимит доирасида тежалган сувни беришни фарқлаш лозим. Ҳар икки ҳолатда ҳам тегишли шартномавий талабларга риоя қилиниши ва сув етказиб бериш ташкилоти билан келишилиши зарур. Бундай келишув сув ресурсларини тақсимлашнинг белгиланган тартибини ўзбошимчалик билан ўзгартириш ҳуқуқини бермайди.

20. Экин майдони ўзгарса, сув олиш квотасини қайта кўриб чиқиш мумкинми?

Жавоб. Ҳа. Суғориладиган ер майдони ёки сув истеъмоли ҳажмига таъсир қилувчи ишлаб чиқариш қувватлари ўзгарган ҳолларда сув олиш квотасини қайта кўриб чиқиш масаласи қўйилиши мумкин.

Сув кодексининг 61-моддасига мувофиқ, ажратилган сув олиш квотаси унинг амал қилиш муддати давомида қайта кўриб чиқилмайди, бироқ истеъмол қилинадиган сув ҳажмига таъсир кўрсатадиган суғориладиган ер участкаси майдони ёки ишлаб чиқариш қувватлари ўзгартирилган ҳоллар бундан мустасно.

Шунинг учун экин майдони ўзгарганда сувдан фойдаланувчи тегишли ер ҳужжатлари, амалдаги майдон ва экинлар тўғрисидаги маълумотлар билан хизмат кўрсатувчи сув етказиб берувчи ташкилотга мурожаат қилиши лозим.

Квотани қайта кўриб чиқиш тегишли ваколатли орган томонидан белгиланган тартибда амалга оширилади.

III. ШАРТНОМА, ҲАҚ ТЎЛАШ ВА ҲИСОБ-КИТОБ

21. Суғориш сувини олиш учун шартнома тузиш шартми?

Жавоб. Ҳа. Ўзбекистон Республикаси Сув кодексининг 32-моддасига мувофиқ, сув объектларидан сув олиш сув етказиб берувчи ташкилот билан келишилган, белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилган сув олиш жойидан сувдан фойдаланиш тўғрисидаги шартнома мавжуд бўлган тақдирда амалга оширилади.

Шартнома сув етказиб берувчи ташкилот ва сувдан фойдаланувчи ўртасидаги муносабатларни тартибга солади. Унда сув етказиб бериш ҳажми, муддати, тўлов шартлари ва томонларнинг ҳуқуқ ҳамда мажбуриятлари белгиланади. Шартнома тузишда сувдан фойдаланувчига ажратилган квота ва лимит ҳам ҳисобга олинади.

22. Сув етказиб бериш шартномасида қандай маълумотлар кўрсатилиши керак?

Жавоб. Сув етказиб бериш шартномасида томонларнинг реквизитлари, сув олиш жойи, сувдан фойдаланиш мақсади, ажратилган сув олиш лимити, етказиб бериладиган сув ҳажми ва муддатлари, сув бериш жадвали, хизмат ҳақи ва тўлов тартиби, шунингдек томонларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари аниқ кўрсатилиши лозим.

Шартномага сув бериш жадвали ва зарур ҳисоб-китоб ҳужжатлари илова қилинади. Шартномани имзолашдан олдин ундаги маълумотларни ажратилган квота ва лимит, амалдаги экин майдони ҳамда сувга бўлган эҳтиёж билан солиштириш тавсия этилади.

23. Сув етказиб бериш шартномаси қачон кучга киради?

Жавоб. Сувдан фойдаланиш тўғрисидаги шартномалар Сув кодексида белгиланган тартибда махсус ахборот тизимида электрон шаклда рўйхатдан ўтказилади. Шартномани рўйхатдан ўтказиш тартиби сув етказиб берувчи ташкилотнинг тури ва шартнома тузилаётган сув хўжалиги объектининг аҳамиятига қараб фарқ қилиши мумкин.

Шунинг учун шартноманинг рўйхатдан ўтказилгани, унинг реквизитлари ва амал қилиш ҳолатини текшириб олиш лозим. Шартноманинг кучга кириш санаси ва ҳуқуқий оқибатлари унинг шартлари ҳамда қонунчиликда белгиланган талаблар асосида аниқланади.

24. Фермер хўжалигининг сув етказиб бериш шартномасини ким рўйхатдан ўтказади?

Жавоб. Сувдан фойдаланиш тўғрисидаги шартномаларни рўйхатдан ўтказиш ваколати Сув кодексининг 67-моддасида белгиланган. Шартномалар махсус ахборот тизимида электрон шаклда рўйхатдан ўтказилади, бунда

шартнома тузилаётган ташкилот ва сув ҳўжалиги объектининг турига қараб ваколатли орган фарқ қилиши мумкин.

Фермер ёки деҳқон ҳўжалиги шартнома тузиш жараёнида уни ким рўйхатдан ўтказиши, қайси ҳужжатлар талаб қилиниши ва рўйхатдан ўтказиш натижасини қандай олиш мумкинлигини тегишли сув етказиб берувчи ташкилотдан аниқлаштириши лозим.

25. Шартномада кўрсатилмаган тўлов талаб қилинса, нима қилиш керак?

Жавоб. Агар сув етказиб берувчи ташкилот шартномада кўрсатилмаган ёки миқдори тушунарсиз бўлган тўловни талаб қилса, аввало, тўловнинг ҳуқуқий асосини, ҳисоб-китобини ва қайси хизмат учун ундирилаётганини тасдиқловчи ҳужжатларни ёзма равишда сўраш лозим.

Талаб қилинаётган тўловни шартнома шартлари ва амалдаги қонунчилик билан солиштириш керак. Агар ҳисоб-китобда хатолик ёки асоссиз талаб мавжуд деб ҳисобласангиз, сув етказиб берувчи ташкилотга ёзма эътироз киритишингиз мумкин. Масала ҳал этилмаган тақдирда, юқори турувчи ташкилотга ёки ваколатли органга мурожаат қилиш ҳуқуқига эгасиз.

26. Сув етказиб бериш хизмати учун ҳақ билан сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ бир хилми?

Жавоб. Йўқ. Сув етказиб бериш хизмати учун тўлов ва сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ ҳуқуқий жиҳатдан фарқ қиладиган тўловлардир.

Сув етказиб бериш хизмати учун тўлов сувни етказиб бериш, сув ҳўжалиги объектларидан фойдаланиш ва уларга техник хизмат кўрсатиш билан боғлиқ харажатларни қоплашга қаратилган. Унинг тартиби ва шартлари сув етказиб берувчи ташкилот билан тузилган шартномада белгиланади.

Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ эса Солиқ кодекси асосида ҳисобланади ва тўланади. Айрим ҳолларда сув етказиб бериш хизмати учун тўловнинг бир қисми ёки тўлиқ миқдори солиқ таркибига киритилиши мумкин. Шу сабабли тўлов ҳужжатларида ҳисобланган суммаларнинг таркиби ва асосини текшириш муҳим.

27. Ҳисобланган сув ҳажмига рози бўлмасам, нима қилишим мумкин?

Жавоб. Агар ҳисобланган сув ҳажми амалда олинган сув миқдорига мос келмаса, сув етказиб берувчи ташкилотдан ҳисоб-китоб учун асос бўлган маълумотларни тақдим етишни сўраш мумкин. Бунда сув ўлчаш асбобларининг кўрсаткичлари, ўлчаш далолатномалари, ҳисоблаш усули ва шартномада белгиланган ҳисоб-китоб тартиби текширилади.

Агар ҳисоб-китобда тафовут аниқланса, уни қайта кўриб чиқиш ва зарур ҳолларда қайта ҳисоблаш тўғрисида ёзма мурожаат киритинг. Мурожаатга мавжуд ўлчов маълумотлари, далолатномалар ва бошқа тасдиқловчи ҳужжатларни илова қилиш мақсадга мувофиқ.

28. Сув учун қарз мавжуд бўлса, сув етказиб бериш тўхтатилиши мумкинми?

Жавоб. Ҳа. Сув кодексининг 80-моддасига мувофиқ, сув етказиб берувчи ташкилот кўрсатилган хизматлар учун ҳақ ўз вақтида тўланмаган ҳолларда сув етказиб беришни вақтинча тўхтатиб туриш ҳуқуқига эга. Бундай чора сувдан фойдаланиш қоидалари бузилганда, сув мақсадсиз ишлатилганда ёки белгиланган сув олиш лимити ошириб юборилганда ҳам қўлланилиши мумкин.

Бироқ сув беришни тўхтатиш аниқланган шартнома бузилишларини бартараф этиш билан боғлиқ бўлиши керак. Агар сув етказиб бериш тўхтатилса, сувдан фойдаланувчи қарз миқдори, ҳисоб-китоб ва тўхтатишнинг ҳуқуқий асосини ёзма равишда аниқлаштириши мумкин.

29. Шартномада белгиланган сув ҳажми етказиб берилмаса, унинг ўрнини қоплашни талаб қилиш мумкинми?

Жавоб. Ҳа. Агар сув етказиб берувчи ташкилот шартномада белгиланган миқдордаги сувни етказиб бермаса, сувдан фойдаланувчи амалда етказиб берилган сув ҳажминини шартномадаги кўрсаткичлар билан солиштириши ва тафовут сабабларини аниқлаштириши мумкин.

Сув кодексининг 81-моддасига мувофиқ, сув етказиб берувчи ташкилот шартнома бўйича белгиланган миқдордаги сувни ўз вақтида етказиб бериш, шунингдек қонунчиликда назарда тутилган ҳолларда охиригача олинмаган сувнинг ўрнини қоплаш мажбуриятига эга.

Шунинг учун сувдан фойдаланувчи сув бериш жадвали, ҳисоб-китоб ҳужжатлари ва сув етказиб берилмаганини тасдиқловчи далиллар асосида ёзма талаб киритиши мумкин. Зарар етказилган бўлса, унинг ўрнини қоплаш масаласи қонунчиликда белгиланган тартибда ҳал этилади.

30. Сув етказиб бериш шартномасини ўзгартириш ёки бекор қилиш мумкинми?

Жавоб. Ҳа. Сув етказиб бериш шартномаси томонларнинг келишувига кўра ёки қонунчиликда назарда тутилган бошқа асослар мавжуд бўлганда ўзгартирилиши ёхуд бекор қилиниши мумкин.

Экин майдони, сувга бўлган эҳтиёж, сув олиш лимити ёки сув бериш шароитлари ўзгарган ҳолларда шартномани қайта кўриб чиқиш зарурати юзага келиши мумкин. Бунда сувдан фойдаланувчи ўзгаришларни тасдиқловчи ҳужжатларни илова қилган ҳолда сув етказиб берувчи ташкилотга ёзма мурожаат қилиши лозим.

Шартномани ўзгартириш ёки бекор қилишда тегишли келишувни расмийлаштириш, мавжуд қарздорлик ва томонларнинг бажарилмаган мажбуриятларини ҳисобга олиш ҳамда шартномани рўйхатдан ўтказиш талаблари қўлланиладиган ҳолларда уларга риоя қилиш зарур.

IV. Ариқ, канал, лоток ва инфратузилма

31. Ички ариқни тозалаш учун қаерга ариза берилади?

Жавоб. Ариқнинг қайси ташкилот балансида эканини аниқланг. Туман Сув етказиб бериш хизмати давлат муассасаси ёки баланс сақловчига жойлашув, узунлик, муаммо ва фото билан ёзма мурожаат беринг.

32. Канал бетонлаштирилиши талаб қилинса, бу дарҳол бажарилиши шартми?

Жавоб. Бетонлаштириш учун техник асослантириш, мулкый мансублик, лойиҳа ва молиялаштириш манбаи аниқланиши керак. Фуқаро ёки фермер таклиф бериши мумкин, аммо амалга ошириш тасдиқланган дастур ва ресурсларга боғлиқ.

33. Бузилган лотокни ким таъмирлайди?

Жавоб. Бунинг учун лотокнинг баланс эгаси, хизмат кўрсатиш чегараси ва шартнома шартлари аниқланади. Бузилишни далолатнома билан қайд этиб, тегишли ташкилотга муддат кўрсатилган таъмирлаш талабномасини юборинг.

34. Каналга сув тўсувчи қурилма ўрнатиш мумкинми?

Жавоб. Фақат тегишли техник лойиҳа, хавфсизлик талаблари ва масъул ташкилот билан келишув асосида. Сув йўлини ўзбошимчалик билан тўсиш бошқаларнинг сув олиш ҳуқуқини бузиши мумкин.

35. Ариқни ўзбошимчалик билан буриш мумкинми?

Жавоб. Бошқа фойдаланувчиларга ёки сув хўжалиги иншоотига таъсир етувчи ўзгартиришларни рухсатиз амалга оширманг. Аввал масъул ташкилот билан лойиҳа, сув режими ва хавфсизлик масалаларини келишинг.

36. Маҳалла томорқаларига сув етказиш учун янги тармоқ керак бўлса-чи?

Жавоб. Маҳалла, аҳоли ва туман хизмат ташкилоти билан эҳтиёжни расмийлаштиринг. Тармоқ йўналиши, ер масаласи, лойиҳа, балансга олиш ва маблағ манбаси белгиланиши лозим.

37. Сув йўлидаги чиқиндиларни ким олиб ташлайди?

Жавоб. Баланс сақловчининг иншоотни соз сақлаш мажбурияти билан бирга сувдан фойдаланувчиларнинг ҳам ифлослантирмаслик бурчи бор. Муаммони жойи ва хавф даражаси билан қайд этиб, тегишли хизмат ва маҳаллага хабар беринг.

38. Каналдан трактор ўтказишга рухсат борми?

Жавоб. Сув хўжалиги иншоотларидан бу мақсад учун белгиланмаган жойда транспорт ёки қишлоқ хўжалиги техникаси билан ўтиш тақиқланган. Фақат белгиланган ўтиш жойларидан фойдаланиш лозим.

39. Ариқ ёки канал кимнинг балансида эканини қандай биламан?

Жавоб. Туман Сув етказиб бериш хизмати давлат муассасаси ва тегишли ҳудудий сув хўжалиги ташкилотидан объектнинг кадастр ва баланс маълумотини сўранг. Баланс аниқланмагунча таъмирлаш мажбурияти ҳақида қатъий ҳулоса чиқарманг.

40. Сув иншооти бузилса ким жавоб беради?

Жавоб. Аввало иншоотнинг мулкӣ мансублиги, техник хизмат масъули ва бузилиш сабаби текширилади. Зарар етказилган бўлса, унинг миқдори ва айбдорлик қонунчиликлари тартибда аниқланади.

V. Насос станциялари, қудуқлар ва ер ости сувлари

41. Сув етишмаса насос ўрнатиб олсам бўладими?

Жавоб. Насос билан сув олиш махсус фойдаланиш ҳисобланиши мумкин. Сув манбаси, ҳажми, иншоот хавфсизлиги, белгиланган лимит ва рухсатнома талабларини текширмасдан насос ўрнатиш тавсия этилмайди.

42. Ишламаётган насосни таъмирлаш учун кимга мурожаат қиламан?

Жавоб. Насос қайси ташкилот балансида эканини ва хизмат шартларини аниқланг. Муассасага агрегат рақами, тўхтаган сана ва қанча майдон сувсиз қолгани ҳақида ариза киритинг.

43. Эски насосни янги агрегатга алмаштиришни ким ҳал қилади?

Жавоб. Мулкӣ мансублик, техник ҳолат ва молиялаштириш манбаи асосида баланс сақловчи ва ваколатли ташкилотлар қарор қабул қилади. Фуқаро техник ҳулоса ва асосланган таклиф киритиши мумкин.

44. Суғориш қудуғини қазиб учун қандай рухсат керак?

Жавоб. Ер ости сувларига оид геологик, гидрогеологик ва махсус сувдан фойдаланиш талаблари мавжуд. Аввало тегишли геология органи ва бошқа ваколатли идорадан жой ва режалаштирилган сув ҳажми бўйича тартибни аниқланг.

45. Ўз маблағимга қазилган қудукдан сув олиш учун буюртманома керакми?

Жавоб. Сув кодекси ер ости сувларини ўз ҳисобидан суғориш қудуғи орқали олишда сув олиш буюртманомаси бўйича истиснони назарда тутди. Лекин бу бошқа рухсатнома ва геологик талаблардан автоматик озод етмайди.

46. Ер ости сувидан фойдаланишга ким рухсат беради?

Жавоб. Ер ости, минерал ва термал сувни олишда рухсатнома тегишли геология органлари томонидан белгиланган келишувлар асосида берилади. Амалдаги идора номи ва давлат хизмати тартибини расмий манбадан текширинг.

47. Қудук суви камайиб кетса яна чуқурлаштириш мумкинми?

Жавоб. Ўзбошимчалик билан ўзгартириш киритманг. Сув қатламига таъсир, қудукнинг техник паспорти ва рухсат шартлари ўрганилиб, зарур бўлса гидрогеологик хулоса олинади.

48. Қудукни қазиш тақиқланган ҳудудлар бўлиши мумкинми?

Жавоб. Ҳа. Ер ости чучук сувлари сатҳи пасайган ҳудудларда қудук қазиш ёки рухсат бериш чекланиши, вақтинча тўхтатилиши ёхуд тақиқланиши мумкин. Ер танлашдан олдин расмий маълумотни олинг.

49. Насосга қуёш панели ўрнатиш учун давлат автоматик маблағ берадими?

Жавоб. Ҳар қандай насос ёки энергия ускунаси учун субсидия автоматик берилмайди. Лойиҳанинг тоифаси, амалдаги давлат дастури, молиялаштириш шартлари ва талабгор мақомини алоҳида текшириш керак.

50. Насосдан фойдаланиб қўшни майдонга сув берсам бўладими?

Жавоб. Сув олиш квотаси, лимити, сув етказиб бериш шартномаси ва бошқа фойдаланувчилар ҳуқуқи бузилмаслиги шарт. Тежалган сувни бериш мумкин бўлган ҳолатларда тегишли шартнома ва келишув расмийлаштирилади.

VI. Сув тежовчи технологиялар ва давлат қўллаб-қувватлаши

51. Томчилатиб суғоришни жорий қилганларга субсидия борми?

Жавоб. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчилари учун белгиланган мезонларга жавоб берган лойиҳалар бўйича давлат қўллаб-қувватлаш механизмлари назарда тутилган. Субсидия тури, миқдори ва талаблар ариза берилаётган санадаги ҳужжат бўйича текширилади.

52. Ёмғирлатиб суғоришга ҳам имтиёз бериладими?

Жавоб. Ҳа, сув тежовчи технологиялар қаторида ёмғирлатиб суғориш тизимлари ҳам кўзда тутилган. Лекин ҳар бир технология ва экин тури учун молиявий шартлар бир хил эмас; тегишли лойиҳа ва ҳуқуқий мезонларни текширинг.

53. Лазерли текислаш ҳам сув тежаш технологияси саналадими?

Жавоб. Лазерли текислаш сувнинг майдонга бир текис тақсимланишига хизмат қилади ва сув тежаш чораларида назарда тутилган. Имтиёзга талабгорлик аниқ технология ва амалий шартларга қараб белгиланади.

54. Субсидия олиш учун биринчи қадам нима?

Жавоб. Ер майдони ва экин тури, технологик ечим, лойиҳа-смета, таъминотчи билан шартнома ҳамда талабгорнинг ҳуқуқий мақомини аниқланг. Расмий қабул қилувчи орган ёки электрон платформада амалдаги ҳужжатлар рўйхатини текшириб муурожаат қилинг.

55. Ўз маблағимга технология ўрнацам, субсидия оламанми?

Жавоб. 2026 йил 1 октябрдан ўз маблағи ҳисобидан жорий этадиган айрим ташаббускорлар учун шартли босқичма-босқич тўлов тизими белгиланган. Лойиҳа-смета ва таъминотчи шартномаси, ишга тушириш ҳамда белгиланган муддатларга риоя қилиш талаб этилади.

56. Субсидиянинг 50 фоизи олдиндан бериладими?

Жавоб. ПҚ-47 да назарда тутилган тегишли ўз маблағи билан жорий этиш моделида ҳисобланган субсидиянинг 50 фоизини олдиндан, қолганини тизим ўрнатилиб ишга туширилгандан кейин ажратиш белгиланган. Бу қоида барча лойиҳаларга автоматик татбиқ этилмайди.

57. Технологияни ўрнатиш кечикса нима бўлади?

Жавоб. ПҚ-47 нинг тегишли тартибида олдиндан 50 фоиз маблағ ажратилганидан кейин икки ой ичида технология ишга туширилмаса, ажратилган субсидияни қайтариш назарда тутилган. Пудратчи билан шартномага аниқ муддат ва жавобгарлик ёзинг.

58. Ғалла етиштиришда томчилатиб суғоришга субсидия борми?

Жавоб. 2026 йил 1 октябрдан бошқоқли дон экинларида томчилатиб ва дискрет суғориш жорий қилинган майдонлар учун субсидия механизмлари

назарда тутилган. Талабгорлик ва ҳисоблаш тартибини амалдаги қарор асосида аниқланг.

59. Технология учун банк кредити олиш мумкинми?

Жавоб. Сув тежовчи технологияларни жорий этиш учун айрим кредит ва фоиз харажатларини қоплаш механизмлари мавжуд. Банк шартлари, гаров, лойиҳа ва давлат қўллаб-қувватлаш мезонлари алоҳида текширилади.

60. Субсидияни рад этишса нима қилиш керак?

Жавоб. Рад этиш сабаби ва асос бўлган меъёрни ёзма сўранг. Ҳужжат етишмаса тўлдилинг, низоли ҳолатда ваколатли органга шикоят ёки судга мурожаат қилиш тартибини кўриб чиқинг.

VII. Коллектор-дренаж, мелиорация ва ер ҳолати

61. Коллектор тўлиб қолса кимга хабар берилади?

Жавоб. Коллекторнинг баланс сақловчисини аниқлаб, ҳудудий мелиоратив экспедиция ёки тегишли сув хўжалиги ташкилотига жой, узунлик ва зарар белгиларини кўрсатган ҳолда мурожаат қилинг. Тозалашнинг устуворлиги техник ҳолат ва режага кўра ҳал қилинади.

62. Зовур суви кўтарилиб ерим шўрланса нима қиламан?

Жавоб. Сизот суви ва ернинг мелиоратив ҳолатини ўрганиш учун тегишли мутахассисларни чақиринг. Ўлчов натижаси, фото ва зарар далиллари асосида коллектор-дренаж тизими бўйича чора-тадбир режасини сўранг.

63. Коллектор сувдан суғоришда фойдаланса бўладими?

Жавоб. Бундай сувдан фойдаланишда унинг сифати, ернинг шўрланиш хавфи, сув режими ва санитария-экологик талаблар ҳисобга олинади. Агрономик ҳамда лаборатория хулосасисиз ундан фойдаланиш тавсия этилмайди.

64. Дренаж тармоғини ўз ер ташқарисига кўчирсам бўладими?

Жавоб. Тармоқни ўзгартириш бошқа ерлар ёки сув иншоотларига таъсир кўрсатиши мумкин. Баланс эгаси ва ваколатли идоралар билан келишув, техник лойиҳа ва ер-кадастр тартибларига амал қилинг.

65. Бегона шахс зовурни тўсиб қўйса нима қилиш керак?

Жавоб. Тўсиқнинг жойи, вақти, сув сатҳи ва келтирган таъсирини ҳужжатлаштиринг. Баланс сақловчи ва тегишли назорат органига мурожаат қилинг; ўзбошимча бузиб ташлаш ўрнига қонуний чора талаб қилинг.

66. Ерга сув босиши каналдан бўлса, ким зарарни қоплайди?

Жавоб. Сабабни аниқлаш учун иншоотнинг техник ҳолати, сув бериш жадвали, авария далолатномаси ва эксперт хулосаси зарур. Айб ва зарар исботланган ҳолларда уни қонунчиликдаги тартибда қоплаш масаласи қўйилади.

67. Қирқилган ёки бузилган дренаж қувурини ким тиклайди?

Жавоб. Мулкӣ мансублик ва бузилиш сабабига қараб масъул белгиланади. Ҳодисани фото, схема ва далолатнома билан қайд этинг; таъмирлаш ҳамда эҳтимолий зарарни қоплаш талабини тегишли ташкилотга юборинг.

68. Шўр ювиш учун қўшимча сув талаб қилиш мумкинми?

Жавоб. Ҳақиқий агротехник эҳтиёж бўйича асосланган таклиф бериш мумкин. Аммо сув бериш амалдаги квота, лимит, сув манбасининг ҳолати ва тегишли жадвал доирасида келишилади.

69. Мелиоратив тадбирлар учун ким пул ажратади?

Жавоб. Маблағ манбаи объект кимнинг балансида экани, тасдиқланган давлат дастури, шартнома ёки ташаббускорнинг ўзига қараб фарқ қилади. Бюджет маблағи ажратилиши ҳар бир мурожаат учун автоматик кафолат эмас.

70. Зовур суви қўшнининг ҳовлисига чиқса қандай йўл тутиш керак?

Жавоб. Аввало аҳоли хавфсизлигини таъминлаб, масъул хизматларга хабар беринг. Кейин сув йўлининг қонуний лойиҳаси, бузилиш сабаби ва зарарни аниқлаб, томонлар иштирокида далолатнома тузинг.

VIII. Сув объектларини муҳофаза қилиш ва хавфсизлик

71. Канал бўйида уй ёки иншоот курса бўладими?

Жавоб. Сув фонди ерлари ва каналнинг соҳилбўйи муҳофаза минтақаларида махсус чекловлар мавжуд. Қурилишдан олдин кадастр, муҳофаза зонаси ва тегишли рухсатларни текширинг.

72. Сувни муҳофаза қилиш зонаси нима учун белгиланади?

Жавоб. Зоналар сув объектларини ифлосланиш, шикастланиш ва зарарли таъсирлардан сақлаш мақсадида белгиланади. Улардан фойдаланишда қурилиш, хўжалик фаолияти ва санитария бўйича чекловлар қўлланиши мумкин.

73. Каналга ахлат ёки оқова сув ташлаш мумкинми?

Жавоб. Сувни ифлослантириш қонунчиликка зид. Оқова сув чиқариш учун белгиланган тартиб, зарур рухсат, сифат меъёрлари ва мониторинг талаблари бажарилиши керак.

74. Болалар канал ёқасида чўмилса ким жавоб беради?

Жавоб. Сув объектдан умумий фойдаланиш ҳам хавфсизлик ва маҳаллий чекловларга боғлиқ. Белгиланмаган ёки тақиқланган жойларда чўмилмаслик, огоҳлантириш белгиларини инобатга олиш ва болаларни назорат қилиш зарур.

75. Канал қоясида огоҳлантирувчи белги йўқ бўлса қаерга ёзиш керак?

Жавоб. Объект баланс сақловчисига ва заруратда фавқулодда вазиятлар органига аниқ манзил, фото ва хавф тавсифи билан мурожаат қилинг. Тезкор хавф мавжуд бўлса бу ҳақда дарҳол диспетчерга хабар беринг.

76. Сув омбори дамбасига яқинлашиш мумкинми?

Жавоб. Сув омборида эксплуатация, қўриқлаш ва хавфсизлик режими бўлиши мумкин. Тақиқловчи белгилар, қўриқлаш тартиби ҳамда масъул ходимлар кўрсатмаларига амал қилиш лозим.

77. Ёғингарчиликда канал қирғоғи ўпирилса нима қиламан?

Жавоб. Ўша жойга яқинлашманг, аҳолини хавфдан огоҳлантиринг ва масъул эксплуатация ташкилотига тезкор хабар беринг. Фавқулодда хавф бўлса 112 рақамига мурожаат қилинг; кейин таъмир ва зарар далолатномаси расмийлаштирилади.

78. Сел сувини ўзбошимчалик билан бошқа жойга буриш мумкинми?

Жавоб. Бундай ҳаракат қўшни ҳудудларга зарар келтириши мумкин. Маҳаллий фавқулодда вазиятлар хизмати ва сув хўжалиги мутасаддилари билан мувофиқлашган хавфсиз чораларни қўлланг.

79. Чорва молларини канал ёки сув омборида суғорса бўладими?

Жавоб. Сув объектида чорвани суғориш ва чўмилтириш учун махсус жиҳозланган жойлардан фойдаланиш лозим. Иншоот ва муҳофаза зонасига зарар етказиш мумкин эмас.

80. Канал сувини ифлослантирган шахс устидан қандай шикоят қилинади?

Жавоб. Ҳодиса вақти, жойи, ифлосланиш манбаси ва фото-видеони йиғинг. Худудий экология органи ва сув хўжалиги ташкилотига ёзма хабар беринг; зарурат бўлса зарарни аниқлаш учун текширув талаб қилинг.

IX. Мурожаатлар, шикоят ва низоларни ҳал қилиш

81. Сув таъминоти бўйича шикоятни қандай ёзиш керак?

Жавоб. Ф.И.Ш. ёки ташкилот номи, алоқа манзили, сув олиш жойи, муаммо санаси, шартнома ёки лимит маълумоти ва аниқ талабни ёзинг. Мавжуд далилларни илова қилиб, мурожаат рақамини сақлаб қўйинг.

82. Мурожаатга қачон жавоб берилиши керак?

Жавоб. Қоида тариқасида ариза ёки шикоят 15 кун ичида, қўшимча ўрганиш талаб этил са бир ойгача кўриб чиқилади. Қонунда истисно тарзида муддатни узайтириш ва бу ҳақда хабар бериш тартиби ҳам бор.

83. Сайёр қабулда айтилган муаммо расман кўриб чиқиладими?

Жавоб. Қабулда берилган мурожаат ҳам қонунчиликда белгиланган тартибда кўриб чиқилиши лозим. Масала жойида ҳал этил ган айрим оғзаки мурожаатларга алоҳида ёзма жавоб талаб этилмаслиги мумкин.

84. Онлайн қабулда ариза бериш мумкинми?

Жавоб. Электрон мурожаатлар қонунчиликда тан олинган шакллардан биридир. Ариза матни ва илова қилинган ҳужжатларнинг нусхасини сақланг, жавобни расмий канал орқали олинг.

85. Натижадан қониқмасам кимга шикоят қиламан?

Жавоб. Аввал жавобнинг асоси ва қайси орган ваколатли эканини аниқланг. Юқори турувчи органга ёки тегишли қонунчилик тартибида судга шикоят қилиш имкони мавжуд.

86. Сув етказилмагани учун зарарни ундириш мумкинми?

Жавоб. Сув олиш ҳуқуқи бузилган бўлса қонунда белгиланган тартибда зарарни қоплашни талаб қилиш мумкин. Шартнома, жадвал, фактик сув ҳажми, ҳосил ёки мол-мулк зарари ва сабабий боғлиқликни далиллаш муҳим.

87. Оғзаки ваъда етарлими ёки ёзма жавоб олиш керакми?

Жавоб. Келгусида назорат ва эҳтимолий низо учун ёзма ёки электрон жавоб афзал. Сайёр қабулда масала жойида ҳал бўлса, натижани қабул баёнида қайд эттириш фойдали.

88. Мурожаатни қайси идорага юборишни билмасам-чи?

Жавоб. Муаммонинг жойи ва турига қараб аввал туман Сув етказиб бериш хизмати давлат муассасаси ёки вазирликнинг мурожаатлар хизматига юбориш мумкин. Масала бошқа орган ваколатида бўлса унинг расмий тартибда йўналтирилишини сўранг.

89. Сув бериш бўйича низони судсиз ҳал қилиш мумкинми?

Жавоб. Томонлар шартнома, ҳисоблагич далолатномаси ва сув бериш жадвалини солиштириб, ёзма келишувга келиши мумкин. Келишув бўлмаса қонунчиликда назарда тутилган низоларни ҳал этиш тартиби қўлланади.

90. Мурожаат натижасини кузатиш учун нима қилиш керак?

Жавоб. Рўйхат рақами ва санани сақланг, ижрочи ва жавоб муддатини аниқланг. Муддат ўтганда ёзма еслатма киритинг; аввалги ариза ва жавобларни илова қилинг.

Х. Амалий саволлар, ҳисобдорлик ва ҳуқуқий профилактика

91. Сув ўлчаш қурилмаси бўлмаса сув миқдори қандай аниқланади?

Жавоб. Сув ҳисоби қонунчиликда белгиланган ўлчаш ва ҳисоблаш тартибига асосланиши керак. Масъул ташкилотдан ҳисобга олиш усули, нуқтаси ва тегишли далолатномани сўранг; ихтилоф бўлса қайта текшириш талаб қилинг.

92. Сув ўлчаш воситасини ким соз сақлаши керак?

Жавоб. Фойдаланувчи ўз сув олиш нуқтасига тегишли воситаларни жиҳозлаш ва соз сақлашга мажбур; етказиб берувчининг ҳам ўз иншоотлари бўйича вазифалари бор. Аниқ тақсимот объект баланси ва шартномадан келиб чиқади.

93. Сув ҳисобида хатолик топилса қандай йўл тутилади?

Жавоб. Олдинги ва кейинги кўрсаткичлар, ўлчов даври, қурилманинг техник ҳолати ва ҳисоб усулини солиштиринг. Икки томон иштирокида далолатнома тузиб, ҳисобни қайта текширишни сўранг.

94. Сувдан фойдаланиш лимити бузилса жавобгарлик борми?

Жавоб. Ҳа. Лимитни ошириш ва сув олиш тартибини бузиш қонунчиликда белгиланган жавобгарликка сабаб бўлиши мумкин. Аниқ ҳуқуқий чора ҳолат, далил ва ваколатли орган қарорига боғлиқ.

95. Сувнинг ноқонуний олинishi ҳақида қаерга хабар бераман?

Жавоб. Сув етказиб берувчи ташкилот, тегишли сув хўжалиги назорати ёки ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органга жой, вақт ва фото билан хабар беринг. Қонунбузарлик бор-йўқлиги расмий текширувда аниқланади.

96. Фермерлар сув тақсимоти муҳокамасида қатнашиши мумкинми?

Жавоб. Сувдан фойдаланувчилар қонунчиликда белгиланган тартибда сув ресурсларини бошқаришга оид қарорлар қабул қилинишида иштирок этиш ҳуқуқига эга. Маҳаллий сув кенгашлари ва очик муҳокамаларда асосланган таклиф беринг.

97. Сувдан фойдаланувчи ташкилотдан ахборот сўраши мумкинми?

Жавоб. Ўзига етказилаётган сувнинг миқдори ва сифатини текшириш фойдаланувчининг ҳуқуқидир. Жадвал, лимит, ҳисоб-китоб ва шартнома нусхаси юзасидан қонунчилик доирасида ёзма сўров беринг.

98. Сув тежалса лимитдан ташқари қўшимча сув олиш мумкинми?

Жавоб. Йўқ, тежамкорлик автоматик равишда лимитдан ортиқча сув олиш ҳуқуқини бермайди. Кодекс тежалган сувни тегишли тартибда бошқа фойдаланувчига бериш имконини белгилайди.

99. Ҳуқуқий маслаҳатни қаердан текшириш керак?

Жавоб. Асосий расмий манба – lex.uz қонунчилик базаси. Масалага оид норма, унинг кучга кириш санаси ва сўнгги таҳририни текширинг; идоранинг расмий сайтидаги тушунтиришлардан қўшимча фойдаланинг.

100. Масала ҳал бўлиши учун энг муҳим уч ҳужжат қайсилар?

Жавоб. Суғориш суви ҳақидаги типик низода (1) сувдан фойдаланиш шартномаси ва иловаси, (2) квота/лимит ҳамда жадвал, (3) амалда сув олинганини кўрсатувчи ўлчов ёки далолатнома асосий далиллардир. Муаммо турига кўра қўшимча ҳужжатлар зарур бўлади.